

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎՅԱՆ

ԹՈՒՐՔԻ
աղջիկը

aegitas

Խաչատուր Աբովյան Թուրքի աղջիկը

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24430942

Թուրքի աղջիկը:

ISBN 9781772466898

Аннотация

«Թուրքի աղջիկը» նորավեպում նա գրում է. «Որ ասում էին՝ թէ Ռուսաստանից մեծ մարդ ա եկել, որ մեր երկրի ահվալն քննի, իմանայ, որ կուսակալիցը, եա նախարարիցը (մինիստրիցը), մէկ թուղթ է գալիս, որ կառավարութիւնիցը (դիրեկցիիցը) ստորոժը գիրքը կոնատակին աչքիս շէ՞ր երեւում, էնպես եի սարսափում, կարծում, թէ էս ա, իմ վերջին օրը հասել, մօտեցել ա... Իմ թշնամիքը ինձ մատնել, ինձ պէտք է տանեն սաղ-սաղ թաղեն, եա կախ տան...»: Աբովյանի հայրենասեր սիրտը խիստ մտահոգված էր ժամանակի հայ գրականությամբ: Աբովյանին մտահոգություն էր պատճառում, թե ինչու «գարգացած երոպացիները զարմանում են, որ հայ ժողովուրդը, որի ճակատագիրն ու բնակավայրն այդքան նպաստավոր է բանաստեղծության համար, այնուամենայնիվ մինչեւ այժմ ոչ մի բանաստեղծ չի կարող ցույց տալ»: Իր փնտրտուքի արդյունքում Աբովյանը ըմբռնեց, որ պէտք է ձերբագատվել հնից եւ ստեղծել նոր հայ գրականություն: Հասկանալով գրաբարի եւ աշխարհաբարի հակասությունը, նա առաջինն էր, որ սկսեց գրապայքարը եւ առաջ քաշեց նոր

լեզվին անցնելու կարեւորությունը: «Թեկուզ ոսերեն, նենեցերեն, յա ֆրանցուզերեն գրած, թեկուզ գրաբար՝ տասը կըլի որ հասկանային, բայց հարիր հագարի համար՝ թեկուզ ին գրածը, թեկուզ մեկ քանու ջաղաց: Ախր որ ազգը էն լեզվովը չի խոսում, էն լեզուն չի հասկանում, սաքի հենց բերնիցդ էլ ոսկի վեր ածիր. ը՞մ պետք է ասես: Ամեն մարդ իր սրտի խարջ բան կուզի: Քո դաբլու փլավն ինձ ինչ օգուտ, որ ես չեմ սիրում», գգրում էր Աբովյանը: Նա ուղղակի անհրաժեշտ էր համարում ազգային գրական լեզվի հիմնադրումը:

Содержание

Չորրորդին կրկնի

5

Конец ознакомительного фрагмента.

14

Խաչատուր Աբովյան Թուրքի աղջիկը

Չորություն կրոնի

Ամառն էկել էր, սիրտս էլի մթնել: Տարվան ո՛չ մեկ ժամանակը էնքան ինձ չի տանջում, ինչպես ամառը: Չմեռվան ցուրտը, բուրբ, սառը եղանակը, չանգը՝ դորդ ա՛ ծանր են մարդի համար, բայց հենց արևը մեկ քաղցրը աչքով որ մտիկ չանում, բոլոր տխրությունը, բոլոր մեր սրտի մթությունը երկնքի հետ պարզում, անց ա կենում, – ու ո՞վ չգիտի՝ որ ցուրտը մարդի մարմինը պնդացնում, գորացնում ա: Ո՞վ չգիտի, թե ո՛րքան հիանալի ա աշխարհ, ի՞նչպես ա մարդիս հոգին քաշում, վերացնում, գվարթացնում, երբ գարնան գովարար հովը փչում, սար ու ձոր իրանց մահվան քնիցը վեր կացնում, ձին ու սառից հալցնում, նոր հոգի, նոր կյանք տալիս բոլոր բնությանը: Ո՞ւմ սիրտը չի վերանամ, գարնանում, աչքը ծովանում, երբ Մայիսի առավոտը փանջարեն բաց անելիս՝ տունը անմահական հոտով ա լցվում, օթախը՝ երկնային լուսով, անկաջը՝ հագար տեսակ ձենով, աչքը հո՛ էն արվան ծաղկները ու կանաչ խոտերը որ չի՛ տեսնում, ուզում ա թախտ, աթոռ, փառք, մեծություն, փափուկ տեղ ու բարձ թողա՛ ու դուս վագի, գետինն ու հողը լիզի, համբուրի, երեսին քսի, չոքի, Աստված փառաբանի,

պառկի անույշ երագ տեսնի: Ո՛վ, ա՛խ, ով կուզեր՝ որ
էն թագավորական լաշվարթ, ոսկեվարաղ ամարաթը, Էն
սուփրենն ու սեղանը, Էն սագն ու քյամանչեն՝ մեկ ձորի հետ
փոխի՝ որ գարնան ժամանակին բացվում՝ հագար տեսակ
ծաղկներով լցվում, զարդարվում ա, որ բյուր տեսակ թռչունք
գլխավերևն են ծափ տալով՝ խայտում, ցնծում, երգում,
պարզ, արծաթանման աղբրները աչքի առաջին են քշքշում,
ու ճրագի պես վառվում, օդը մեկ կողմից ա իր կենդանարար
հովը փչում, ամպը մյուս կողմից իր երկնային ցողը վեր
ածում: Աշունքն էլ՝ դորդ ա՛ իր տխրությունն ունի, մարդ չի
կարում սրտին հուփ տալ՝ որ հանգստանա, դարդ չանի,
չունքի բոլոր իր հույսն ու մխիթարությունը, իր գանձն ու
դուլվաթը երկրին ա պահ տալիս և ձեռը ծոցին կանգնում,
դրադիցը մտիկ անում, որ տերևները քիչ-քիչ դեղնում,
թառանում, վեր են թափում, ծառերն իրանց պտղիցն ու
զարդարանքիցն են գրկվում, դաշտ ու ձոր իրանց կանաչ
ռանկիցն ու ավան ծաղկներիցը: Քամին մեկ կողմիցն ա
իր դառը շունչը ցույց տալիս, ամպերը մյուս կողմից իրանց
նոթերը կիտում, գլխները բարձրացնում, թնդվում, չարանում
– ամա աշունքն ա, որ մարդիս դառն աշխատության և
քրտինքով դատած, վաստակած պտուղը հասցնում՝ իրան
ա տալիս, որ աչքը կշտանա, սիրտը մխիթարվի, մարմինն
էլ եդ գորություն ստանա, էլ եդ ուրախ ուրախ իր հանդին
մտիկ անի, ա հույսը չի կորցնի, թե նրա աշխատությունը ճնի
ու սառցի տակին կփթին, կփրչանան, իր աչքը մեկ խեր չի՛
տեսնիլ:

Բայց ամառը, տոթագին, կրակ ամառը, դորդ ա՛ մեր պտղըները հասցընում, մեր սիրտն ումուդ ա քցում, բայց մեր հանդերն էլ հետն ա չորացնում, մեր աղբքներն ու գետերն էլ հետն ա ցամաքացնում, էրում, խաշում, երկրի երեսը, դաշտի խոտն ու ծաղիկն անձողի պես սևացնում, խորովում ու շատ անգամ՝ որ սիրտդ ու բերանդ բաց ես անում, որ շունչ առնիս, կրակ ա գլխիդ վեր գալիս, կրակ բերանդ թափում, բոց ոտիդ տակին վառվում, ցողի ու հովի տեղը մահվան տաք քամին երեսիդ փչում, շունչդ կտրում, արինդ ցամաքացնում:

Էսպես մեկ ամառվան օր էր, որ քաղաքի շոքն ու կրակը շունչս բերանս էր հասցրել, ինձ խեղդում էր, որ գժվածի պես ընկա փողոցե փողոց, քուչա քուչա, որ գնամ մեկ հով տեղ գլուխս վեր դնեմ, մի քիչ շունչ առնիմ: Շատ անգամ՝ որ ամառը թալանում, ինձանից գնում էի, ուզում էի գլուխս մահու տամ, որ պրծնիմ էս դառն աշխարքիցը, հենց կարծում էի, թե ես եմ մեղավորը, ես եմ չար անօրենը, որ էլ աշխարքի չէի կարող պետքը գալ, ուզում էի շուտով էլա ոտս քաշիլ, գնալ: Գիշերն երագն էր ինձ տանջում, ցերեկը իմ միտքը, իմ չար միտքը: Աստված, երկինք, դժոխք, արքայություն, սիրելի, բարեկամ սրտիցս էնպես էին քաշվում, ջնջվում, որ հենց իմանում էի թե էս դիմումն ինձ մեկ չարա չի՛ ըլիլ: Քարերն ու անբան անասունքն էլ աչքիս գրող էին երեւում: Ամեն մեկ ոտս փոխելիս՝ ամեն մեկ շունչս քաշելիս՝ էնպես էի կարծում, թե հազար թուր սիրտս են խփում, հազար ձեռ գլխիս բռնցկում, հազար թշնամի եղևիցս վազում, երկինք ու երկիր գլխիս փուլ գալիս՝ որ ինձ տակով անեն: Ում

մեկ ծանր խոսք էի ասել, ով ինձ մեկ խեղ աչքով նայել էր, ինչ բարեկամից թուղթ էի ստացել, պատասխանը չի գրել. ինչ մտքունս դրել էի ու չէի՝ կատարել, աշակերտի էի նեղացրել, ծառայի էի մեկ թթու ջուղաբ տվել. ծառայությունս չէի օրինավոր կատարել, յա մեկ գործ էս օր վաղը քցել, բոլոր, բոլոր գալիս՝ առաջիս կանգնում էին ու հոգիս էլ՝ որ ասում էի տամ, հենց իմանում էի, թե էլի ինձանից ձեռ չեն վերցնիլ, էլի հողս նրանք կհանեն, կրակ կտան, բարեկամք ինձ երախտամոռ կկանչեն, գլխավորք ինձ ծույլ, անպիտան կհամարեն, ամենն էլ կուրախանան, որ ինձանից շուտով պրծան: Որ լսում էի՝ թե մեկ մարդի պատիժ տվին, յա բանդը քցեցին, որ ասում էին՝ թե Ռ-ուսաստանիցը մեծ մարդ ա էկել, որ մեր երկրի ահվալն քննի, իմանա, որ կուսակալիցը, յա նախարարիցը (մինիստրիցը) մեկ թուղթ էր գալիս, որ կառավարությունիցը (դերեկցիիցը) ստորոժը գիրքը կոնատակին աչքիս չէ՛ր երևում, էնպես էի սարսավում, կարծում, թե էս ա, իմ վերջի օրը հասել, մոտացել ա, իմ արած չարությունը լիս ընկել, Պետերբուրգ, Մոսկով, Թիֆլիզ ինձանից գանգատով լցվել են, իմ բարեկամքը ինձանից ձեռք վերցրել, իմ թշնամիքը ինձ մատնել, ինձ պետք է՝ տանեն սաղ սաղ թաղեն, յա կախ տան: Ասոված իմ թշնամուս չի՛ տա է՛սպես սիրտ, է՛սպես միտք: Երևակայությունը մարդիս ո՞ր դժոխքը չի՛ տանիլ, եղ բերիլ: Ինձ պահողը հենց էս էր որ ասում էի՝ թե մտքունդ դրել ես ազգին պետքը գաս, մեկ անուն թողաս, կմեռնիս, մեկ վրեղ կանգնող, ողորմի տվող էլ չի՛ ըլիլ: Ապրի՛ր՝ որ ասածդ անես, մուրազդ առնիս:

Է՛ս, Է՛ս Էր ինձ ամեն դժոխքից, պատուհասից ազատում, հոգիս եղ բերում, թե չէ Քուռը վաղուց կրլեր իմ գերեզմանը: Լսող, կարդացող՝ թո՛ղ ինձ ղնամիշ շանեն՝ որ իմ մեղքս իմ բերնովս եմ խոստովանում: Մարդ իրան սիրտը որ փակի, ո՞վ կիմանա, ո՞վ կզգա՝ թե նրանում ի՞նչ կա: Բայց Էսպես դժոխք սիրտ՝ Աստված ո՛չ տա, ո՛չ ստեղծի:

Մեկ օր էլ Էս կրակը ջանս էր ընկել, սիրտս Էրում, փոթոթում, ինչպես ասեցի, որ տանից, տեղից, դուս ընկա, ու դեպի թագավորական՝ բաղնիսների եղևի բաղը երըմիշ էլա: Քուշա, փողոց գերեզմանատուն էր դառել: Երկնքիցը կրակ էր վեր թափում, երկիրը տաքացած պղնձի պես ոտիս տակը կրակում: Ամենը քուն էին մտել, որ ճաշվա շոքն անց կենա: Բաղի մուշա կամ ջուր կրող էին մնացել Էս մեռլատան բնակիչն ու շունչ քաշողը, որ իրանք էլ գերեզմանից դուս քաշած հարիր տարվան մեռլի պես շունչ ու ռանկ կորցրած՝ կամ կիսաջան ոտը ոտի առաջն էին դնում, կամ մեկ բարի վրա նստում, շունչ քաշում, գտակները վերցնում, քրտինքները սրբում, կամ թե ա՛խ ու ո՛խ քաշելով, դես ու դեն տնբտնբալով, օրորվելով իրանց ճամփեն գնում:

Իմ բախտիցը թագավորական բաղի դուռը բաց էր: Մտա ներս, բաղմանչուն գլուխ տվի. Մուտ, որ ինչ ա, չբարկանա ու ծառին, քուլին մտիկ տալով, ընկա դարըդուս, որ կարծիք չտանի, թե բան կգողանամ: Հասարակ մարդիքը ի՛նչպես արդար են ու պարզամիտ: Էնպես էի անում, որ իմանա՝ թե ես մեկ գիտուն մարդ եմ, գնացել եմ, որ սար ու ձորին մտիկ տամ, յա սիրտս բացվի, յա մեկ նոր շնորք վեր առնիմ: Բուր

միանա էր: Աստված որքան ողորմած ա, որ մարդիս Էնպես սիրտ ա տվել, որ փոքր բանով էլ, իսկույն իր տրտմությունը ցրվում, միտքն ուրիշ տեղ ա քցում: Օգոստոս ամիսը, հավողի ճթերը հազար տեղից կախ ընկած, ես էլ մրգի գերի, փորի գերի, ո՞վ ըլի, որ սրտի ծերը չէրի: Քարափի տակի ընկուզի ծառն ու հավողը աչքիս տակն էի առել, ու դեմը գնում, դեմը աչքըս եղևս, չորս կողմս քցում, որ տեսնեմ, թե բաղմանչին հո չի՞ գալիս, ծառերի տակին հո մարդ չկա, որ ինձ տեսնի: Հարամ ըլի Էսպես ահն էլ, Էսպես իշտահն էլ: Մեր փորը փոր չի, ջրհոր ա. ձեն տաս ձեն չի՞ տալ. ինչ տիլ ու ախպ միջիցն էլ հանես, իստակես, Էլի մյուս օրը իրան իրան կլցվի, ընչանք տերը հանգը հունգ կանի: Ինչ և իցե, աչքդ ուզածդ չտեսնի, թե չէ՛ սիրտդ՝ չաքուջն առած, գլխիդ կանգնած ա, կտաս, շնորհակալություն չանիլ, չե՛ս տալ, գլուխդ կպատովի – լավն Էն ա, որ մարդու ո՛չ աչքը բան տեսնի, ո՛չ սիրտն ուզի: Անա Էդ Էս աշխարքումը ո՛չ պատահել ա, ո՛չ կպատահի: Քանի աչքդ բաց ա, փակ չի, մեջքդ լեն, շիինքդ վրեն, ինչքան ուտես, Էնքան կուզես:

Ա՛խ՝ ի՞նչքան խոր ա մարդիս սիրտը, ի՞նչքան անքննելի, անհիմանալի: Մեկ բույեից առաջ կրակ էր գլխիս վեր թափում, գետինը բերանը բաց արել, ինձ ուտում, ամպ ու կայծակ փորումս հազար տեղից տրաքում, լերդս ու թոքս կրակ տալիս, հիմիկ բոլորն, բոլորն կտրվեց, վերջացավ, գարնան օրվա պես պարզեց, լուսացավ, երեխությունս միտս ընկավ, բաղմանչին տուն մտավ, հավողի չաղ չաղ, սև սև ճլմկոտած ճթերը ցրվեցին սրտիս հոքսն ու ցավերը, ու

նստած տեղիցս, ընկուզու տակիցը հարիր անգամ շինքս երկարացրի, էլ եղ քաշեցի, ծղլուրդ էլա, ծլունկ էլա ու, Աստուծո փառք, մարդ չտեսավ: Պստիկ ժամանակս բոստան շատ էի կտրել, քանաքոցոնց ավելի անունը հո՛ Երևանունը տանձագող են կանչում: Տանձ չըլի հավոր ըլի. հեսաբի բան չի՛, ատամներիցդ չե՛ն իմանալ, փորիցդ չե՛ն հարցնիլ: Բայց վա՛յ նրան՝ որ փորձանքի կպատահի, կերածն էլ, մարսածն էլ քթովը կհանեն: Երեխե՛ք, ձեզ են ասում, ձեր արևի՛ն դուրբան՝ արածս չանե՛ք, թե չէ կփոշմանեք:

Բոստան գող գնալիս, կամ տանձ գողանալիս՝ դորդ ա, քոթակ շատ էի կերել, ամա էլ եղ մոռացել: Երեխին շաքար տուր ձեռը, թեկուզ հարիր անգամ գլխին բոնցկի, հարիր փետ էլ ոտին խփի, էլի մեկ սհաթից հետո ցավը կմոռանա, բերանը կքաղցրանա: Ամա մեծին ի՞նչ անես, որ էսպես շահելութլուն անի: Միբիր չեն տանիլ հավողի խաթեր, ամա վրեն կծիծաղին տեսնող լսողներ: Թո՛ղ՝ ինձ վրա ծիծաղին, որ ուրըշները վախին, չամաչին: Հազար անգամ թուք մուր, մեկ անգամ օրինակ տո՛ւր, էս մեկը շատ բան կտեսնի, քանց մեկ կարաս խրատ, մեկ ջվալ դաբըհաթ:

Մատներիս ծերերը դառել էր ինձ համար թաղանի թև. Յավա՛շ, յա՛վաշ փեշերքս էլ վեր քաշեցի՝ որ թփի, քոլի չդիպչի, չխշշա, ուսուլով վեր էկա ու հավողի բարունակի տակը մտա: Եզովբոսի աղվեսը ինչպես էր իր ագռավի պանրին մտիկ անում, էնպես էի ես էլ իմ հավողի ճթերին նայում: Բայց վագը անկաջ չունի, որ խաբվի, ով ուզենա

քաղի, պետք է ոտները հանի, ծառը նի ըլի, սատանական
Էսպես բարձր էր՝ իմ սիրուն, իմ ուզած հավողի վագր: Լերդս
կատիկս էր թռել, շունչըս բերնիս դեմ ընկել, թուքս չորացել,
երեսս թան դառել, Էլի անհրավ փորս իր գուռնեն էր փշում
ու ներսևիցը հարայ տալիս, գոռում, դռում: Դես ու դեն մեկ
Էլ աչքս քցեցի ու յալահ՝ վագնըվեր շուլավեցի, ինչ կըլի,
կըլի՝ մտքումս ասեցի: Ձեռս ճթին հասավ, ջանս դող ընկավ,
ամա բանը որ թարս գա, սատանեն ի՞նչ անի, մահանեն ի՞նչ:
Կոթին Էի գոռ տալիս, գիլեքն Էին լալիս, գվաթս Էի փորձում,
ճիթը սաղ սաղ հալչում: Ա՛խ՝ Էն հադադին թե մեկ շխալիկ
(դանակի կտոր) էր ձեռս ընկել, հագար անգամ կպաչեի,
ճակատիս կդնեի, ու արմազե թրի հետ չէի փոխիլ, Էն Էլ
չկար, սատանին նալաթ: Տո սատանեն ի՞նչ անի, ինձ մեկ
ասող ըլի. Էսպես ա, լեզվըներս սովորել ա, մենք գոփում
ենք, սատանին դմփում: Ախր ո՞վ չուզիլ, որ մեկ դոթուր Էջ
Էլա ունենա, որ ընկած տեղը, բեռը նրա քամակին դնի, ինքը
դինջանա: Շատն Էլ հո՛ իրանք Էլ են վրեն նստում, իշին բզում,
թեկուզ ոտին անի, թեկուզ գլխին, թեկուզ տրտինգ, թեկուզ
տրինգ: Իշի քամակը բարակ, նստողի ոտները երկար, Էլ
ի՞նչ կուզի թամք ու օրգանգու: Փալան Էլ չըլի, բանդ երըմիշ
կըլի: Դու քո բանը տե՛ս, ես իմ հավողը քաղեմ, քեզ չթաղեմ,
բանս շլոր էր, ճթի կոթը գոռ. Քիչ էր մնացել Էն չար սհաթը,
հավողի վագր անհիծելով վեր գայի, ստամներս բերնումս
եռացին – ա՛խր բարկացած Էլ չէ՛... Աչքդ բարին տեսնի,
դասաբն իր մսին Էնպես վրա չի՛ թոշում, ինչպես ես իմ
ճթին. բայց սև ըլի Էն ճիթն, ինչպես սև էր. իմն ինձ հասավ,

դուշմանիդ գլխին չգա: Փիս բանն էսպես ա, ինչքան ծածուկ
էլ մարդ գործում ա, էլի էնպես ա իմանում, թե իր շվաքն էլ
ա իրան ուտում, ինչպես իմն ինձ կերավ:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.